

Sicco Tjaden (1693-1726)

Meerdere keren is er een rechtszaak gevoerd over de vraag welk instituut verantwoordelijk is voor het beroepingswerk. Vandaag de dag staat het precies in een kerkorde omschreven hoe het er allemaal aan toe dient te gaan. Echter in lang vervlogen jaren is het niet altijd even duidelijk geweest. Bestuurscolleges van grotere steden of andere vermogende heren of dames hebben er voor gezorgd dat ze juist ook rond het beroepingswerk de touwtjes strak in hun handen kregen. Maar is zo'n beroep dan feitelijk wel de uitnodiging van de gemeente zelve? Met deze vraag heeft Sicco Tjaden geworsteld toen na vier jaar wachten de stad Groningen in naam van de jonge hervormde gemeente Nieuwe-Pekela een verzoek in zijn richting heeft uitgesproken.

Dankzij de dagboeken van Tjaden kijken we over zijn schouders niet alleen mee naar deze zorgen. Eveneens ontdekken we hoe hij aan het begin van de achttiende eeuw menige reis door Nederland heeft gemaakt. We komen vele "vrienden" tegen. Niet alleen in plaatsen die tegenwoordig als de zogeheten "Bible belt" van Nederland te boek staan maar ook veel dichterbij zijn uitvalsbasis, eerst de stad Groningen en later Pekela.

Sicco wordt met zijn tweelingbroer Cornelius tegen het einde van 1693 in de pastorie van Westerlee geboren. In het Biografisch Lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme wordt als datum 12 december genoemd, echter in het genoemde dagboek maakt hij melding van zijn 24-ste verjaardag op 23 december 1717. Vader Henricus Tjaden is ondertussen vier jaar in deze Groninger gemeente aan de slag. Mogelijk heeft hij van z'n moeder nog meer opgestoken. Zij is het liefst "eenzaam met God gemeenzaam". Beide ouders overlijden reeds in 1699. Sicco komt terecht bij zijn gelijknamige opa, eertijds rentmeester van de geestelijke goederen van de stad Groningen en kerkvoogd van hervormd Westerbroek.

Als veertienjarige begint hij de theologiestudie in Groningen. De opvattingen van de hoogleraar Johannes Braun kunnen hem niet bekoren. Hij besluit richting de universiteit van Leiden naar een volgeling van Voetius te trekken. Daar rondt hij in het najaar van 1714, op 5 november, zijn studie af.

Verzoeking

Voor de wachtperiode op een beroep trekt hij weer terug naar de geboorteprovincie. Mogelijk om de kosten te drukken maar wellicht evenzeer om op meer bekende grond van zich te doen horen. Juist op het Groninger stadhuis worden vele kansels "weggegeven". Het moet een hele eer zijn als hij reeds z'n derde preekbeurt in de stad Groningen mag vervullen. Hij trekt ook naar het aangrenzende Westerbroek en leidt de dienst in de kerk van Oostwold (Oldambt). Tjaden vervangt de zieke predikant van Godlinze en preekt in plaats van de oude voorganger van Grijpskerk.

Evenzeer reist hij voor predikbeurten naar Anloo, Assen "met een zoet gezelschap van vromen", Noorddijk, Rolde, Visvliet, waar het geheugen hem in de steek laat, en naar Woubrugge. Zelfs de kansels van de Oosterkerk in Rotterdam en de Noorderkerk gaan voor hem open. Hij wordt met een speciaal doel gevraagd door kerkenraden uit de vacante gemeenten Beilen, waarna zelfs een gesprek volgt, Koudekerk aan den Rijn, Middelharnis en Ophemert.

Het lijkt erop dat de kandidaat z'n eerste ervaringen in het Friese Burum zal gaan opdoen. Hij trekt er wandelend heen. Uiteindelijk valt de keuze echter toch op de ervaren predikant van de buurgemeente Gerkesklooster. Zo gaat ook Lettelbert net aan hem voorbij. Wanneer de Pekelder voorganger Johannes Meurs is overleden, grijpt Tjaden elke gelegenheid aan om zo snel mogelijk aldaar van zich te doen horen. Dat gebeurt reeds wanneer het graf (in de kerk) nog met een zwart

doodskleed is bedekt. De reacties van het publiek worden hem niet duidelijk. Vanwege de regen snellen ze huiswaarts. Alleen twee ouderlingen en de schoolmeester laten zich positief uit.

Voor het stadsbestuur

De volgende zondag dient hij voor het Groninger stadsbestuur te preken. Twee dagen daarna valt het verlossende woord. “De heren van de Raad” hebben hem in Nieuwe-Pekela beroepen. “Eindelijk” verzucht hij, maar ja is het wel goed dat zo’n aanzoek niet door de kerkelijke gemeente wordt gedaan. Tjaden wordt sterk op de proef gesteld. Het is zijn vriend Henricus Eyssonius uit Bunde (eerder te Ammerstol en ’s-Gravendeel) die hem adviseert deze mogelijkheid met beide handen aan te nemen. Deze schrijft zelfs dat “God de vromen in Nieuwe-Pekela om die beroeping zeer biddende heeft gemaakt”.

Het duurt dan nog wel enige tijd voordat de kandidaat ook kan worden bevestigd. De weduwe van z’n voorganger krijgt een jaar de tijd om andere huisvesting en inkomsten te vinden. Ondertussen preekt hij een enkele keer in z’n aanstaande gemeente en ontdekt hij diverse zonden waaronder “een vooroordeel van velen omtrent mijn strengheid”.

Op 7 november 1719 wordt de toekomstige predikant door predikanten uit de classis aan de tand gevoeld. Het onderzoek houdt maar liefst drie uren aan. Iedereen is tevreden en Tjaden zelf ziet dit als “de dag van zijn uitredding”. Hij ervaart het zozeer als een wonder dat hij gedurende zes jaren deze dag wil afzonderen als een dag voor gebed en dankzegging. De predikanten wensen hem “des Heren zegen” toe en geven bovendien “een ernstige vermaning dat zijn Eerwaarde zijn talent op woeker legge, en zijn gaven hem van God verleent, verder opwekke.”

Luidklok

Exact twee maanden later is de bevestiging voldoende aangekondigd en verschijnen de beide Winschoter predikanten voor die plechtigheid in Pekela. Tjaden doet aldaar vervolgens zijn intrede. Helaas is de tekst van die plechtigheid niet te achterhalen. Dat is tekenend voor de derde dominee van Nieuwe-Pekela. Het is geen man geweest die alle voorvallen nauwkeurig heeft beschreven. Slechts te hooi en te gras, vaak ook nog op losse briefjes, legt hij het reilen en zeilen van de gemeente vast.

Gedurende zijn verblijf vindt er een flinke groei van de gemeente plaats. Daarom moet de kerk worden vergroot. De dominee voelt zich zodanig gehinderd door de geringe hoogte van het gebouw dat het bij deze eerste verbouwing, nog geen twintig jaar na de oplevering, danig moet worden verhoogd. Tevens wordt er een luidklok in de toren aangebracht. De bevindelijke prediker schrijft hiervoor het volgende opschrift:

*Myn tong is yzer, mijn gehemelte metaal,
'k Denk zelf niet om de Doot en roep tog iedermaal,
Wanneer hier iemant sterft: ei, Leer O Pekel sterven!
'k Roep voor des Heeren Dag: ei, Leer O Pekel derven.
Al wat geen Jesus is, want mist gy hem als Herder,
Wat zyt gy meer als ick? Klanck hebt gy en niet verder.*

Zware tijd

Ondanks de toestroom van kerkmensen ervaart Tjaden de tijd in zijn eerst en enige gemeente als zwaar. Hij heeft de indruk meestal op “steenrotsen” te preken. In z’n onderscheiding van gemeentelieden gaat hij nog een stap verder dan Schortinghuis. De Pekelder voorganger typeert “onbekeerden, onbekeerden van de tweede rang, van de derde soort, onbekommerden en uitzierenden”. Betere ervaringen beleeft hij tijdens een zogeheten conventikel, een samenkomst van

enkele bekeerde volgelingen. “Ik ondervond daar iets bij het gebed, dat ons stof gaf de hele nacht te bespreken. Dit duurde tot het morgengloren.”

Op 27 november 1724 raakt in Groningen weer één van de tien predikantsplaatsen vacant. Ds. Sicco Abbring overlijdt die dag. Op de dag af vijf jaar na de intrede in Nieuwe-Pekela wordt er een drietal opgesteld om deze vacature te vervullen. Daaruit moet de opvolger worden gekozen. Voor het zover is, dienen de gegadigden wel allen tot twee keer toe een preek te houden. Tjaden staat als tweede op de lijst en twijfelt eerst of hij op het verzoek ingaat, maar doet uiteindelijk op 21 en 24 januari van het volgende jaar toch van zich horen.

Het is onjuist te vermoeden dat hij zou hebben gesolliciteerd en het gaat wellicht ook te ver dat hij zou hebben gedacht het beroep te krijgen, het levert hem wel de nodige worstelingen op. Ongetwijfeld ook een zeker heimwee naar de stad waar hij eertijds belijdenis heeft gedaan en veel met de inmiddels overleden ds. Leonard Blom is opgetrokken.

Voor hem treedt ds. Hillebrandus Janssonius uit Zandweer aan en na hem vervult de latere hoogleraar ds. Petrus Laan uit Vlaardingen deze opdracht. Laatstgenoemde, een gematigd Voetiaan, wordt op 18 maart 1725 beroepen. In dit jaar, hetgeen z'n laatste levensjaar zal worden, volgen meer reizen. Eerst naar z'n bevriende neef die de herdersstaf in Zuidlaren heeft opgenomen. Vervolgens vertrekt hij begin oktober via Wildervank, Gasselte, Borger, Odoorn, Emmen, Dalen en Coevorden naar Bentheim. Hij preekt in Veldhuisen en doet Nordhorn aan. Op de terugweg verhaalt de Coevorder predikant Jacobus Cremer hem het nodige van de vermaarde ds. Lodenstein. Juist voor de zondag is hij weer terug in z'n eigen gemeente.

Overlijden

Het volgende voorjaar maakt hij opnieuw de reis naar Groningen. Z'n zuster Anna Margaretha is daar overleden. Het is een drukke tijd. De overheid schrijft de ene na de andere biddag uit. Gedurende acht dagen preekt hij maar liefst zeven keer. Ondanks hevige koortsaanvallen wil hij de begrafenis bijwonen. Echter hij is te ziek om de terugreis te aanvaarden. Tjaden overlijdt reeds op donderdag 28 maart 1726. Slechts ruim 32 jaar oud. Een week eerder heeft hij z'n testament laten opmaken waarin ook z'n enige gemeente niet ongenoemd blijft. De begrafenis van zijn lichaam vindt reeds op 1 april plaats, waarschijnlijk te Groningen. Het is in die tijd gewoon om vervolgens een zogeheten lijkrede gehouden. Daarvoor komt ds. Johannes Hofstede uit Groningen op zondag 7 april naar Nieuwe-Pekela. Deze heeft hem gedurende z'n laatste levensdagen begeleid.

Hofstede, voorheen enige tijd dominee van Ruinerwold en Havelte, preekt over Johannes 11 vers 11: “Lazarus onze vriend slaapt; maar Ik ga heen om hem uit den slaap op te wekken”. In de preek klinken waarschuwende woorden: “Als gij u zelve beschouwt, o gemeente van Pikel A! Zouden er ook al geen redenen tot vrees kunnen zijn, dat gij zelf mede oorzaak gegeven en den Heiligen Israëls gedwongen hebt tot het wegnemen van zulk een dierbaar middel? Kom aan onderzoekt eens, hoe hebt gij u onder zijnen dienst gedragen? Hoe omtrent zijn persoon? ... Zijt gij daaronder bekeerd; of is uw hart verstokt gebleven tot nu toe?”

Beroep uitgebracht op ds. S. Tjaden:

Nieuwe-Pekela

29-11-1718